№ 135 ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 26 — 1888 — ՇԱԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 26 № 135

ՏԱՍՆ ԵՒ ՎԵՑԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի։
Առանձին համարները 7 կոպէկով։
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։
Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԵԿՈՂ 1889 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ"

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրօգրամայով։ Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։

«ՄՇԱԿԻ» տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի։

Գրվել «ՄՇԱԿԻՆ» կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բազարնայա փողոցների անկիւնում Թամամշեվի տանը)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հացի արտահանութիւնը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կամաւոր պատասխան. Նամակ Երևանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլի վերաբերեալ նոր օրէնքները Թիւրքիայում. Լուրեր Կ. Պօլսից. Տեղեկութիւններ Թիւրքաց Հայաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ակնարկներ.

ՀԱՑԻ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այն հարցը, որ մենք յարուցինք անցեալ տարիների „Մշակի" համարներում, այն է հացի արդիւնաբերութեան և արտահանութեան հարցը, յայտնելով այն միտքը, որ հացի արտահանութիւնը մեր երկրից, յայտնի հանգամանքներում, կարող է աւելի վնաս քան թէ օգուտ բերել մեր երկրին,—նոյն հարցը նոր է յարուցանում այժմ տեղական „Кавказъ" պաշտօնական լրագիրը, ամբողջ Ռուսաստանի վերաբերմամբ։

Մենք ընդդէմ էինք այն թէօրիականներին, որոնք ունեն միայն հմտութիւնների անկապ պաշար, բայց չը գիտեն կարգաւորել իրանց գիտեցածը, չը գիտեն դասաւորել փաստերը, և ճիշդ եզրակացութիւններ դուրս բերել իրանց ժողոված տեղեկութիւններից, ընդդէմ էինք նրանց կարծիքին թէ Անդրկովկասը մեծ շահ կարող է ունենալ իր հացի արտահանութիւնից։

Մենք ասում էինք, որ այն ժամանակ միայն կարող է օգուտ առաջանալ հացի մեր երկրից արտահանութիւնից, եթէ իւրաքանչիւր գիւղական համայնքը կարողանար հացի իր տարվայ անհրաժեշտ պաշարը որոշելուց և պահելուց յետոյ՝ հացի աւելորդը միայն ծախել միջնորդներին, որոնք յանձն են առնում արտահանել հացը դէպի օտար երկիրները։ Բայց եթէ այդ անհնարին կը լինի անել, և գիւղացին նեղ նիւթական դրութեան մէջ գտնվելով, կը ծախի իր վերջին հացը չարչի-կապիտալիստներին,—այն ժամանակ հետևեալ տխուր վիճակին կը հասնի երկիրը. Հացի ահագին քանակութիւնը դիզված կը լինի երկրի նաւահանգիստներում, իսկ երկրի ներսում հացի պակասութիւն, թանգութիւն և սով կարող է առաջանալ։

Նոյն պատկերը ներկայացնում է մեզ այժմ տեղական պաշտօնական թերթը եւրոպական Ռուսաստանի ներքին գաւառների վերաբերմամբ։ Ամբողջ Ռուսաստանը, այդ բուն հացատու հարուստ երկիրը, ծածկվելով երկաթուղիների ցանցով, ասպարէզ է դարձել օտար դրամատէրերի և նրանց ագենտների եռանդոտ գործունէութեան համար։ Նրանք թէ իրանք հարստանալու, և թէ արևմտեան Եւրոպայի խիտ ազգաբնակութեանը էժան հաց մատակարարելու համար, առնում են վերջին հացը ռուս գիւղացիներից ամենաէժան գներով, գրաւելով նրանց սիրտը միանուագ վճարումներով, և ապա դիզելով հացի ահագին քանակութիւնը Ազովեան և Սև ծովի նաւահանգիստներում, արտահանում են այդ հացը Եւրոպա, ահագին, միլիօնաւոր օգուտներ ունենալով այդ արտահանութիւնից։ Իսկ մինչև որ հացի ահագին պաշարը դիզված է Օդէսայի նաւահանգստում, պատրաստ նաւերի վրա բեռնվելու համար,—նոյն միջոցին դիցուք Օրէնբուրգեան հարուստ նահանգի ազգաբնակութիւնը, իրան կից Կիրգիզեան տափաններով՝ սովատանջ է լինում....

Դրա հետևանքը ի՞նչ է, ասում է իրաւացի կերպով պաշտօնական թերթը. այն, որ Ռուսաստանի ներքին հարուստ և բերրի գաւառների ազգաբնակութիւնը, իր հացի ամբողջ պաշարը ծախած լինելով, ինքն մնում է աղքատ, միւս տարվայ համար էլ ցանելու ցորեն չունի,—և ահա սկսում է իր երկրից գաղթել Սիբիր, Կովկաս, Անդրկովկաս և այլն։ Իսկ մի և նոյն ժամանակ այդ նոյն ազգաբնակութեան բնակեցրած նախկին տեղերը, մանաւանդ հարաւային երկիրներում, հետզհետէ գրաւում են (օտար դրամատէրերից դրդված և օժանդակված) օտար գաղթական գիւղացիները։

Ահա այն տխուր պատկերը, որ նկարագրում է մեզ ռուս տեղական պաշտօնական թերթը եւրոպական Ռուսաստանի ներքին գաւառների տնտեսական դրութեան մասին, մի երկիր՝ որը յայտնի է իր հարստութեամբ, բերրի սև հողով և հացի ահագին պաշար արդիւնաբերելու ընդունակութեամբ։

Ո՞րքան, ուրեմն, աւելի վտանգաւոր կը լինէր թոյլ տալ որ նոյն խաղը խաղային մեր գլխին՝ մեր երկրից հացի արտահանութիւն վարդապետական ինքնահաւան ձևով քարոզողները, և այդ վտանգաւոր թէօրիաները գործադրէին մեր չարչի-դրամատէրերը։

Եթէ հարուստ եւրոպական Ռուսաստանը չը դիմացաւ օտար դրամագլուխների հարստահարութեան և նոյն իսկ ռուս մամուլի, այն էլ պաշտօնական մամուլի խոստովանութեամբ, այժմ գիւղացիները շատ տեղերում աղքատութեան մէջ ընկնելով և սովից տանջվելով, խմբովին թողնում են իրանց ծննդավայրը ու գաղթում ուրիշ երկիրները, մինչդեռ իրանց հացով եւրոպացին է կերակրվում,—ո՞րքան, ուրեմն, պակաս միջոց և ույժ կունենայ, համեմատաբար փոքրիկ Անդրկովկասը, դիմանալ նոյն տեսակ հարստահարութեանն ու հացի արտահանութեան, քանի որ մեր երկիրը՝ իր տարածութեամբ, իր լեռնային տեղագրական դիրքով, իր արտերի համեմատական փոքր տարածութեամբ ու քանակութեամբ՝ ամենևին չէ կարող հացատու ու հացավաճառ երկիր համարվել և երբէք չի դիմանայ en grand ձեռնարկված հացի արտահանութեան։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՄԱՒՈՐ ՊԱՏԱՍԽԱՆ

Խնդրեմ մի անկիւն շնորհէք «Մշակի» մէջ իմ հետևեալ կամաւոր պատասխանին, որ գրել եմ «Արձագանքի» № 45-ում տպւած «Կիրք թէ բարեխղճութիւն» յօդուածի առիթով՝ ընթերցող հասարակութեանը իմ կողմից մի բացատրութիւն տալու համար։

Ես ամենևին չեմ վիրաւորւած պ. Արծրունուց։ Ես ու պ. Արծրունին բանակռիւ ենք ունեցել և փոխադարձաբար միմեանց վէրք ենք տւել և վէրք ստացել։ Բայց պատճառն ի՞նչ է արդեօք՝ որ ինչպէս մի ժամանակ մեռած «Մեղուն», նոյնպէս և այսօր հոգեվարք «Արձագանքը» պ. Արծրունու երեսովն են տալիս նրա ասածը, իսկ իմ երեսովը չեն տալիս իմ ասածը. որպէս թէ ես աւելի թեթև հայհոյանքներ լինէի տւած պ. Արծրունուն։ Այս մէկ։ Վրայ երկուս՝ ի՞նչ է պատճառը, որ թէ «Մեղուն» և թէ «Արձագանքը» մեր կռիւը յիշում են միայն այն ժամանակ, երբ միանգամայն հայհոյում են թէ պ. Արծրունուն և թէ ինձ։ Այս չի՞ նշանակիլ արդեօք՝ մի հարւածով երկու նշաւակի զարկել, և աշխատել՝ որքան կարելի է՝ մեզ երկուսիս միմեանցից հեռու պահել, որովհետև սուր հոտառութիւն ունեցողները նկատում են, որ մենք երկուսս մի ուղղութեան մարդիկ ենք, թէև տարբեր լեզւով ու տարբեր մեթօդով։ Պարոն Արծրունին այն անձինքներիցն է, որոնք ասում են՝ «Որ ոչ սերմանէ ընդ իս, ցրուէ»։ Այսպէս են բոլոր մոլեռանդ վերանորոգիչները, վերանորոգութեան կոչւած բոլոր մարդիկը։ Առէք նրանցից այդ մոլեռանդութիւնը, այդ հաւատը, որ ունեն դէպի իրանց անձը, իրանց գործը, և նրանք կընկնեն անգոյն կամ խայտաճամուկ քամէլեօնի պէս ամեն գոյն ցոյց տւող բանասէրների կարգը։ Կուզէք բարձրացէք մինչև երկինք, կուզէք իջէք մինչև անդունդ, եթէ հաւատ չունէք ձեզ վրայ, ձեր

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Խոստովանութիւնը մարդու սիրտ է թեթևացնում, ասում է ժողովրդական ասացուածքը. և հէնց այդ ասացուածքին հետևելով, պէտք է խոստովանվել «առաջի մարդկան», որ այս անգամ մեծ դժվարութեամբ ենք գրիչ վերցնում գրելու համար. գրիչը համարեա թէ չէ ուզում գրել, նա հրաժարվում է «մանր մունր» բաների մասին գրելուց, թէև այդ բանը, որի մասին մենք ուզում ենք խօսել, ըստ երևոյթին «մանր մունր» բան չէ, այլ մինչև իսկ մի խումբ մարդկանց համար «իդէալ»։

Այո, «իդէալ», և այն էլ ոչ թէ գլուխը քաշ գցած և հասարակ մահկանացուի «իդէալ», այլ զանազան խմբագիր-հրատարակիչների և հրապարակախօսների «իդէալ», որոնք ժողովրդի հանդէպ խրոխտ կերպով կանգնած բացականչում են՝ «մենք ենք, որ առաջնորդում ենք ձեզ դէպի Աւետեաց երկիրը»։

Հասկանում էք, ուրեմն, թէ ինչ իդէալ է այդ։ Բայց դժուար թէ հասկանաք, որովհետև այդ հասկանալու համար պէտք է լսել այն, ինչ որ մենք ենք լսում, պէտք է ստանալ այն տեղեկութիւնները, ինչ որ մենք ենք ստանում, և վերջապէս պէտք է աչքի առջև ունենալ այն, ինչ որ հէնց այս րոպէիս մեր առջևն է.... և ապա միայն կը հասկանաք, թէ ինչ է խմբագիր-հրատարակիչների և հրատարակիչների այն «իդէալը», որ ուրիշ բառով կոչվում է «բաժանորդագրութիւն»։

—

Բաժանորդագրութիւն.... ահա մի տարօրինակ «իդէալ», որը տարվայ վերջին ամիսներից սկսում է սաստիկ կերպով բաբախեցնել մեր մամուլի խղճուկ ասպարիզի վրա կանգնած խմբագիր-հրատարակիչների սիրտը, որը այնքան ջերմութիւն է տալիս նրանց գլխին, որ նրանք դառնում են ամենակատաղի պրօպագանդիստներ, և վերջապէս, որը այնքան ույժ է տալիս նրանց գրչին, որ այդ գրիչը «բաժանորդական իդէալի» համար այնքան նամակներ և անզօրագրեր է գրում, որքան մի ամբողջ տարվայ ընթացքում այդ նոյն գրիչը չէ գրում մի ուրիշ հարցի, մի ուրիշ խնդրի մասին....

Մենք չենք հասկանում, թէ ինչ մի դիւթական ույժ ունի այդ անիծեալ «բաժանորդագինը», որ այդքան եռանդ է տալիս մի տեսակ մարդկանց, և որը այնպիսի ինքնամոռացութեան է հասցնում այդ հրատարակիչներին և խմբագիր-հրատարակիչներին, որ նոքա չեն էլ զգում թէ այն, ինչ որ կարող է անել Թիֆլիսի Բազասխանի խանութպանը, կամ այն, ինչ որ կանի Բագուի կամ Երևանի դուքանչին, նոյնը չը պէտք է անի այն մարդը, որի զէնքը ոչ թէ «արշինն» է, այլ «գրիչը».... որը հրապարակ է իջել ուսուցանելու, առաջնորդելու և «գաղափարին» ծառայելու, և հէնց յանուն այդ գաղափարի նա պէտք է իրան բարձր պահի և չը պէտք է հաւասարվի «մուշտարի» որսացող մի պրիկաշչիկին, կամ դուքանչուն....

Բայց ինչ ենք տեսնում մենք իրականութեան մէջ. երբ հրապարակի վրա դրած է «բաժանորդագրութեան» հարցը,— այդ հրատարակիչները և խմբագիր-հրատարակիչները մի այնպիսի իրարանցման մէջ են ընկնում և այնպիսի անարժան և ստոր միջոցների են դիմում, որ մարդս ակամայ ինքն իրան մտածում է. «ի՞նչ պէտք է լինի այդպիսի մարդուց ղեկավարված մամուլը և գրականութիւնը, և ինչ ապագայ կարող է ունենալ այդ նոյն մամուլը....

Մենք չենք կարողանում մոռանալ այն բազմաթիւ նամակների տպաւորութիւնը, որոնք ստացված են զանազան տեղերից և գցված են «Մշակի» խմբագրատան զամբիւղի մէջ։ Այդ նամակները, որոնք երևան են գալիս տարվայ վերջին և տարվայ սկզբի ամիսներին, ըստ երևոյթին բաւական ծիծաղելի, բայց իսկապէս շատ տխրալի բովանդակութիւն ունեն։ Այդ նամակներից երևում է, թէ ինչպէս այս կամ այն գաւառական քաղաքում կամ աւանում, մի որ և է պրիկաշչիկ, կամ մի որ և դուքանչի, կամ մի որ և է տէրտէր և կամ վերջապէս մի որ և է վաճառական փողոցէ փողոց, տնէ տուն, եկեղեցուց եկեղեցի ընկած, առանց տեղին և ժամանակին նայելու, դիմում է թէ գրագէտին, և թէ անգրագէտին, թէ հարուստին և թէ աստիճանաւորին, խնդրելով բաժանորդ գրվել, և ստանալ այս կամ այն հրատարակութիւնը։

—Ախպէր, չեմ ուզում ստանալ, բարկացած պատասխանում է խանութում նստած վաճառականը. անցեալ տարի զոռով տուեցիք, հերիք է... ձեռք վերցրէք.... էս ինչ ցաւ է դարձել գլխներիս....

—Դէ, պարոն Գէորգ, խաթրս մի կոտրէք,— կրկնում է հայոց մամուլի բարգաւաճման նախանձախնդիրը,—հէնց իմացէք մի քանի մանէթը ջուրն էք գցել. մի մեծ բան չէ. ախր խեղճ է, պէտք է օգնել հրատարակողին, նամակ է գրել,

ատածի, ձեր գործի վրայ, եթէ ոտից մինչև գլուխ չինովի էք, կեղծ էք—մի կոպէկի արժէք չունէք։

«Մշակը» իր ծնունդ առնելու օրից սկսած, իբրև մի մոլեռանդ քարոզիչ՝ խարազանը ձեռքին՝ մտաւ գրականութեան տաճարը և անխտիր լաւին էլ, վատին էլ սկսեց դուրս վռնդել, ասելով իմն է այսուհետև այս ասպարէզը, ոչով իրաւունք չունի ձայն, ծպտուն հանելու։ Հանգամանքըն այնպէս էր, որ այսպէս էլ պէտք է անէր։ Նա հալածեց բոլոր սադուկեցիներին և փարիսեցիներին, և այլն։ Նա պաշտպան հանդիսացաւ բոլոր իր զինուորներին, զինուորակիցներին, նա հրահանգներ էր տալիս իր բոլոր գործակիցներին, աշխատակիցներին և թղթակիցներին։ «Գրեցէք», «հսկեցէք», «մի ինչ որ», «ով է նա» և իր գործը առաջ էր տանում իբրև քաջամարտիկ զօրապետ։

Բայց ինչ էր անում այդ ժամանակ պ. Յովհաննիսեան։ Նա էլ սկսեց իր «փորձը»։ Հրաւիրեց նուաստիս իբրև իրան օգնական, իբրև քարտուղար և սրբագրող և սկսեց գրականութեան մէջ փորձել իր փորձով և ինձ ձգել փորձանքի մէջ։ Եւ ահա ինչպէս է ձգում նա ինձ փորձանքի մէջ։ Դուրս եկաւ «փորձի» առաջին հատորը, մի հաստափոր բան։ Պատահմամբ հանդիպեցայ պ. Արծրունուն «Մշակի» խմբագրատանը և նա սկսեց պախարակել «փորձի» լեզուն։ Իսկ լեզուի պատասխանատուն ես էի։ Սրա վրայ մենք սկսեցինք տաք տաք վիճել. ես պախարակեցի «Մշակի» լեզուն, նա՝ «փորձի»։ Միւս օրը «Մշակի» մէջ մի առաջնորդող դուրս եկաւ «Ով է Աղայեանը» վերնագրով։ Սրանից սկսեցաւ մեր բանակռիւը։ Եւ մինչդեռ ես և պ. Արծրունին այնքան էինք դայրացել, որ քիչ էր մնում, ինչպէս ասում են, «իրար արիւն խմենք», պ. Յովհաննիսեանը նոյն պ. Արծրունու հետ անեկդօտներ ասելով՝ բարեկամութիւն էր անում։ Ի՞նչ կասեն այս արարմունքին առնուազն՝ եթէ ոչ դաւաճանութիւն։ Դաւաճանեց պ. Յովհաննիսեանը իր քաջամարտիկ զինուորին փոխանակ նրան պաշտպան հանդիսանալու, կոտրեց նրա սիրտը, մեռցրեց նրա եռանդը։ Այսպիսի բան Արծրունին երբեք չէր անի նոյն իսկ իր վերջին թղթակցի հետ։

Դաւաճանեցիք և դեռ յանդգնում էք դուք տասներկու տարի անցած կրկին նորոգել սրտիս վէրքերը. դուք, որ ձեր նոր թերթի մէջ Աղայեանցին չինում էիք բրուտի քաղցած շուն, Աղայեանցին համարում էիք վնասակից և Մեհրուժանից էլ վատթար հայ, դուք, որ պատրաստ էք այսօր Աղայեանցի, ինչպէս ասում են, արեան վերջին կաթիլը ծծել, և ինչու համար արդեօք, միայն Աստուծուն է գիտելի։ Եւ ինչ խօսեցիք ինքներդ «Արութիւն և Մանուէլի» մասին,—«գիրքը տգեղ է, գինը թանգ է»…. Հազար ամօթ։

«Աքցարի մթնոլորտում ես չեմ կարող ապրել, ասեց մէկ օր ինձ մէկը,—նա ինձ համարում է իբրև մի լիմոն. նա շուտ շուտ փոխում է իր պայմանը, պակասեցնում է տողագինը»….

—Քո հախն է, ասեցի ես, ով որ քեզ չէ ճանաչում, ես հօ ճանաչում եմ։ Պ. Արծրունին քեզ մինչև երկինք բարձրացրեց, բայց պ. Յովհաննիսեան քեզ այդ բարձրութիւնից վայր կը գլորի….

Խօսքս Րաֆֆիի մասին է։ Այս մարդը մեռաւ հէնց այն ժամանակից, երբ հեռացաւ Արծրունուց։ Դրանից յետոյ նա մի նոր բան չարտադրեց՝ արտադրածն էլ տողը երեք կոպէկով ծախեց «Արձագանքի» վրայ, դժբաղդաբար վերջը այդ գինը հասաւ մի կոպէկի, թէ-էլ էժան,—չը գիտեմ. այդ պ. Յովհաննիսեան ինքը լաւ գիտէ…. Եւ ուրիշ ինչ կարող էր անել Տելեմաքն առանց Մենտորի, Ֆաուստը առանց Մեֆիստոֆելի….

Դառնալով ձեզ, պ. Արծրունի, կասեմ։ Հազար անգամ լաւ է ազնիւ թշնամի ունենալ, քան վատ և ապերախտ բարեկամ։ Այսօր ձեր հակառակորդները իմ էլ հակառակորդներն են։ Ես իմ ձեռքս մեկնում եմ ձեզ և կը յուսամ, որ դուք ձեռը չէք մերժիլ։ Իբրև նշան հաշտութեան, սրա հետ ուղարկում եմ ձեզ իմ մի նոր վէպը «Սէրը արտաքսուած» վերնագրով և խօսք եմ տալիս՝ ազատ ժամանակս «Մշակին» աշխատակցութեանը նուիրել, խնդրելով միայն որ իմ լեզուն չը փոփոխւի։

Գ. Աղայեան

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 18-ին

Երևանի թեմական դպրոցը ահա 52 տարի է, որ գոյութիւն ունի և 51 տարի անցնելուց յետոյ միայն, այն է անցեալ տարի, կարողացաւ բանալ վերջնական վեցերորդ դասատունը, որ և ամփոփում է թեմական դպրոցի ամբողջ դասընթացը, և հանդիսանում է իբրև երկրորդ միջնակարգ դպրոց՝ Ներսիսեան դպրոցից յետոյ։

Անտես առնել մի դպրոց, որը կէս դար ահա գոյութիւն ունի, չիմանալով նրա անցեալը, չը հետաքրքրվել այն անձնաւորութիւններով և անցքերով, որոնք գործել և տեղի են ունեցել այդքան ժամանակամիջոցում,—ի հարկէ չէ կարելի։

Այս հանգամանքը ահա ստիպեց տեղիս հոգաբարձութեան,—մանաւանդ որ այդ դպրոցի վերջին երկու տարվայ նիւթական միջոցներն էլ նպաստում էին դրան,—կազմել այդ դպրոցի յիսնամեայ պատմութիւնը, որի կազմելը յանձնվեց նոյն դպրոցի ուսուցիչներին՝ պ.պ. Մ. Ա. Պանձուլաղեանցին և Ս. Մէլեանցին։ Կարծելով, որ պատմութիւնը կազմված և տպագրված կը լինի մինչև յունիս ամիսը, վճռված էր յիսնամեակը տօնել՝ առաջին անգամ ամբողջ թեմական դպրոցի դասընթացը աւարտող սաներին բաց թողնելու ժամանակ, այն է յունիս ամսին, բայց մինչև այդ ժամանակ ոչ թէ միայն չը տպագրվեց պատմութիւնը, այլ նա հազիւ մամուլի տակից դուրս եկաւ հոկտեմբեր ամսին։ Մի կողմից այդ, միւս կողմից դպրոցի շինութեան փոքրութիւնը և վերջապէս մի քանի ուրիշ պատճառներ արգելեցին և արգելում են մինչև այսօր էլ կատարելու այդ տօնը։

Որովհետև այդ յիսնամեակը մեր դպրոցական պատմութեան համար ընդհանրապէս և այդ թեմական դպրոցի համար մասնաւորապէս մեծ նշանակութիւն ունի, ուստի անկասկած ցանկալի է, որ այդ տօնը խելացի և շքեղ կատարվի և հէնց այդ պատճառով հոգաբարձութիւնը, որքան կարելի է, պէտք է աշխատէ ամեն արգելքներին յաղթել և նոյն իսկ դրամական զոհաբերութիւն անել, յիսնամեակին վայելուչ կերպարանք տալու համար։ Այդ բանը հոգաբարձութիւնը մասամբ արել է, ծախսելով յիսնամեակի պատմութեան տպագրութեան վրա միայն մօտ 1,500 րուբլի, այժմ մնում է ուշք դարձնել տօնախմբութեան միւս պէտքերի վրա։ Մենք կարծում ենք, որ լաւ կը լինէր այդ տօնը կատարելու համար ընտրել կամ Վարդանանց տօնի օրը, երբ թէ օրերի տաք լինելու պատճառով կարելի է կատարել բացօդեայ և թէ տօնի պատճառով շատ մեծ բազմութիւն կը գայ և կամ ուսումնական տարվայ վերջին, եկող 89 թ. յունիս ամսին, երբ այդ դպրոցը երկրորդ անգամ է թողնելու աւարտող սաներ և երբ տօնի հետ միասին կարող է կատարվել և այդ դպրոցի տարեկան ակտը տարեկան հաշուետուութեան հետ միասին։

Աւելորդ չենք համարում ասել, որ յիսնամեակի պատմութիւնը, որը տօնախմբութեան օրը պիտի հրատարակվի, կազմված է մանրամասնօրէն, միայն նրա մէջ չէ մտած հոգաբարձութեան ներկայ ժամանակվայ պատմութիւնը։ Թէ ինչու է այդ այդպէս եղել, մենք չը գիտենք. գուցէ հոգաբարձութիւնը համեստութիւնից ստիպված չէ ուզում հրապարակ հանել իր գործունէութիւնը…. բայց ինչ որ էլ լինէր, պատմութիւնը ամբողջացնելու համար այդ ևս կարևոր էր մտցնել պատմութեան մէջ։

Եթէ այսօր նոյն իսկ բոլորիս ցանկութեան հակառակ չէ կատարվում այդ յիսնամեակը, ինչպէս վերև յիշեցինք, այդ դպրոցի անյարմար և փոքրկութիւնն է, ուրեմն երբ կարիքը այսօր նոյն իսկ շատ զգալի է՝ միթէ կարելի չէ յիշեցնել այստեղայի պ.պ. Գէորգեան եղբայրներին իրանց խոստումը և իրանց հանգուցեալ եղբօր կտակը՝ այդ դպրոցի համար մի դահլիճ շինելու մասին։ Եւ միթէ Գէորգեանների համար նուիրական չէ իրանց հանգուցեալ եղբօր վերջին կամքը։ Մենք կարծում ենք որ այդ պարոնները այնքան վեհանձն կը լինեն, որ թոյլ չեն տայ հոգաբարձութեան նոյն իսկ յիշեցնել դրա մասին էլ….

Ս. Տ. Մ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» բաժանորդագրութիւնը սկսած լինելով, հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ ուսանողներին, ուսուցիչներին և վարժուհիներին բաժանորդագինը վճարելու համար յետաձգում է տրվում. նրանք իրաւունք կունենան կամ ամսական մէկ-մէկ րուբլի վճարել՝ տասն ամսվայ ընթացքում, և կամ 3 րուբլի յունվարին, 4 րուբլի մայիսին, և 3 րուբլի սեպտեմբերին։

—

Լսում ենք, որ Երևանի հասարակութեան մէջ միտք է յղացել տօնելու նահանգապետ Միխայիլ Եակովլևիչ Շալիկովի նահանգապետական պաշտօնավարութեան տասնամեակը, որը լրանում է եկող 1889 թւին։ Այդ առիթով ցանկութիւն կայ գրելու նորին գերազանցութեան կառավարչութեան արդիւնաշատ պատմութիւնը և լոյս ընծայելու առանձին գրքոյկներով։

—

Լսում ենք, որ պ. Կարապետ Մութաֆեան, ի յիշատակ իր հանգուցեալ աղջկայ Գայեանէ Մութաֆեանի, նուիրել է Հայուհեաց Բարեգործական ընկերութեանը 1,000 րուբլի, որի տոկոսով պէտք է պահվի մի թոշակաւոր աշակերտուհի։

—

Ռուսաց դրամատիկական խմբի վերջին մի քանի ներկայացումներին թատրոնը ներկայացնում էր «տօրիչելեան դատարկութիւն»։ Այդպէս օրինակ, կիրակի օրվայ ի պատիւ ռուս դերասան Շչէպկինի ծննդեան հարիւրամեակի տրված գրականական երեկոյթին՝ թատրոնում ընդամենը 7—8 հոգի կար, իսկ ամսիս 23-ին «Օթելօյի» ներկայացմանը դրանից քիչ աւելի։ Ասենք թէ Շչէպկինը յայտնի չէ տեղական հասարակութեանը, բայց միթէ Շէկսպիրի «Օթելօն» էլ անծանօթ և անարժան է տեսնելու...

—

Շամախու թեմի դպրոցական գործը,—գրում են մեզ Բագուից,—խղճուկ դրութեան մէջ է։ Ամբողջ թեմում մի քանի հատ դպրոցներ միայն կան. այդ կողմից նա յետ է մնացել բոլոր միւս թեմերից։ Ոչ թէ միայն նոր դպրոցներ չեն բացվել, այլ և մի քանի տեղերում, ուր տարիներ առաջ դպրոցներ են եղել, այժմ չը կան. եղածներն էլ մեծ մասամբ անապահով և աննախանձելի դրութեան մէջ են։ 1887/88 ուսումնական թւականին վերաբերեալ վիճակագրական տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ այդ թեմում եղած դպրոցների թիւն է 10, որոնց մէջ սովորում են եղել 520 աշակերտ և աշակերտուհի, ունենալով 24 վարժապետ և վարժուհի։ Մի ամբողջ թեմում, 10 տարրական դպրոց,—ի հարկէ շատ և շատ քիչ է։

—

Ինչպէս յայտնի է, կովկասեան իշխան կառավարչապետը կովկասի նահանգապետներին ուղղած մի շրջաբերականով, 1888 թւի, յունիսի 10-ից, պարտաւորեցնում էր բոլոր տան տէրերին անմիջապէս յայտնել ոստիկանութեանը իրանց տան մէջ բնակվող անձանց մասին, նոյնպէս և դրանց ուրիշ տեղ տեղափոխվելու մասին։ Այժմ իշխան կառավարչապետը մի առանձին շրջաբերականով յայտնում է նոյն նահանգապետներին, որ հարկաւոր է համարում դադարեցնել յիշեալ շրջաբերականի գործադրութիւնը։

—

ՂԱՓԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ այդտեղի նոր նշանակված բաժնի (участокъ) պրիստաւ Մելիք-Շահնազարեան մեծ օգնութիւն է անում ժողովրդի աղքատ դասին՝ արգելելով զանազան կապալառուներին մեծ քանակութեամբ ցորեն և

խնդրել է, պէտք է օգնել։ Ա՛յ նամակը, տեսէք ինչ է գրում.

«Ուսումնասէր և ազգասէր բարեկամ.

«Ձեր ազգասիրական հռչակը վաղուց յայտնի է, դուք պատրաստ էք եղել օգնելու ամեն մի ազգաշահ գործի, և այդ պատճառաւ ես լիայոյս եմ, որ չէք զլանալ օգնելու և իմ հրատարակութեանը, որը պաշտպանում է ազգի և եկեղեցու շահերը։ Մենք ուրիշների նման չենք անում…. Մենք գիտենք, որ դուք համակրող էք մեր ուղղութեան, և մենք մեծ յոյս ունենք, քանի որ ձեզ նման բանիմաց և ազգասէր անձինք չեն զլանում իրանց օգնութիւնը այսպիսի ազգաշահ գործերին։ Այդ պատճառաւ ուղարկելով ձեզ ներփակեալը, աղաչում եմ, ազգասէր պարոն, բաժանորդներ գտէք, և տարածէք մեր հրատարակութիւնը։ Ես չեմ մոռանալ երբեք թէ անձամբ և թէ հրապարակաւ յայտնելու իմ երախտապարտութիւնը և շնորհակալութիւնը և այլն….»

—Այդ «ազգասէր» քեզ է գրում,—ասում է ժպիտը երեսին վաճառականը. տօ, այսօր տէրտէրն էլ կարդաց մի նամակ, էլի դրա գրողից. նրա նամակի մէջ շատ էր գոված տէրտէրը, համա շատ էլ ուշունց կար ուրիշների մասին…. Էհ, ինչ ասեմ. գիտեմ թէ ինչ կը լինի դրա գրողը, որ ձեզ է ազգասէրի տեղ դնում…. էհ մախլաս…. վերցրու էս էլ քո ուզած փողդ, և, ի՛նչէր Աստուծոյ, գլուխս շատ մի տանի….

Եւ հայոց մամուլի բարգաւաճման նախանձախնդիր ազգասէրը շարունակում է իր արշաւանքը, նոյն եղանակով։

Այդ դեռ բաւական չէ. քիչ չէ պատահում, որ «հայոց լրագրի» համար բաժանորդ գտնողը դուրս է քշվում այս կամ այն խանութից, այս կամ այն աղայի մօտից, իբրև մի յանդուգն մուրացկան….

Անդորրագրերը, շողոքորթող և աղերսական նամակները, որոնք տասնեակներով և հարիւրներով ուղարկվում են խմբագիր-հրատարակիչների և հրատարակիչների կողմից զանազան քաղաքներ և գիւղեր, վերջ ի վերջոյ նոյնքան զզուելի են դառնում հասարակութեան համար, որքան Թիֆլիսի ծակ ու ծուկում ներկայացում տուող դերասանների ձեռքով զօռով վաճառվող տոմսակները….

—

Աւելացրէք դրա վրա և այն բազմատեսակ զանգատները, որոնք լսվում են նոյն իսկ Թիֆլիսում, թէ այս ինչ հրատարակութեան հրատարակիչը զօռով, առանց հարցնելու, ուղարկում է, և մի քանի ամսից յետոյ ծառայի միջոցով անդորրագիր է ուղարկում և պահանջում է բաժանորդագինը, և այն ժամանակ դուք կը ստանաք, յիրաւի, մի ծիծաղելի պատկեր։ Զօռով սրան նրան ուղարկել այս կամ այն հրատարակութիւնը,—ահա մի խայտառակութիւն, որ ճշմարիտ վաճառականն էլ իր չթի կամ իր հնացած ապրանքի հետ չի անի։ Շատ անգամ ստացողը յետ է դարձնում թերթը, ասելով որ չէ ուզում ստանալ, բայց շարունակում են ուղարկել, ետևից էլ անդորրագիրը. ինչ արած, պէտք է վճարել. ասած է՝ «ուզողին մէկ ամօթ, չը տուողին հազար ամօթ….»

Այդպիսով այդ տեսակ խայտառակ միջոցներին դիմելը գործածական և սովորական է դարձել բաժանորդներ որսալու համար։ Այդ տեսակ մասնաւոր, գազանի միջոցներ գործածելուց յետոյ էլ՝ հասարակութիւնը ամեն օր կարդում է նոյն իսկ հրապարակով, զանազան խմբագիր-հրատարակիչների սարսափելի րէկլամները. «գրվեցէք, տարածեցէք, բաժանորդներ գտէք, թող ամեն մի բաժանորդ իր բարեկամների մէջ տարածի մեր թերթը։ Մենք այս ենք տալիս. մենք այն ենք անում, մենք այսքան մանէթով շատ համար ենք տալիս. օգնեցէք»…. և այլն այնպիսի խօսքեր, որոնք ճշմարիտ միանգամայն յիշեցնում են դուքանի առաջ կանգնած այն պրիկաշչիկին, որ անցնող մուշտարուն ասում է. «մեզ մօտ աւելի էժան է, մեզ մօտ աւելի լաւ է, այստեղ համեցէք. ուրիշ տեղ ձեզ կը խաբեն», մի խօսքով րէկլամներ, որոնց առաջ գրօշ չարժեն նոյն իսկ ամերիկական ամենայանդուգն րէկլամ անողները…. Դա ուրիշ բան չէ, բայց եթէ լրագրական խաչագողութիւն….

Իսկ դրա հետևանքը։—Դրա հետևանքը, ցաւալի է խոստովանել,—շատ տխուր է….

—

Դրա հետևանքը հայոց մամուլի այն երերուն և անհաստատ դրութիւնն է, որի մէջ նա այսօր գտնվում է։

Այդ մամուլի զանազան օրգանները տօնեցին իրանց քսանհինգամեակները, անցան շատ տասնեակ տարիներ այն օրից, երբ լոյս տեսան պարբերական հրատարակութիւններ հայոց լեզուով,—բայց և այնպէս այսօր ամբողջ ռուսահայերի մէջ հազիւ գոյութիւն ունեն մի քանի պարբերական հրատարակութիւններ, որոնց մեծ մասը իրանց ողորմելի գոյութիւնը շարունակելու համար շարունակում են այնպիսի այլանդակ միջոցների դիմել, որոնց վրա մօտաւորապէս միայն մենք ակնարկեցինք վերևում, և որոնց ճիշդ նկարագրելու համար շատ «պատկերներ» պէտք է գրել….

գարի գնել և ամբարելը։ Այդ խեղացի կարգադրութեան շնորհով ցորենի գինը, որ շատ բարձրացել էր, բաւական ընկաւ։»

—

ԳՕՐԻՍԻՑ մեզ գրում են. «Զանգեզուրի գաւառում տաւարագողութիւնը շատ զարգացած է։ Մանաւանդ ամառը և գարնանը եզների, ձիերի, ջորիների և ուրիշ ամեն տեսակ տաւարի գողանալը ամենասովորական բան է դառնում ամբողջ գաւառի մէջ։ Դա իսկապէս մի մշտական ցաւ է ժողովրդի համար։»

—

Նոյեմբերի 22-ին Թիֆլիսից Բագու գնացող ապրանքատար գնացքը կործանվեց, որի ժամանակ մի քանի վագօններ ջարդվեցան։ Գնացքի ծառաներից մի քանիսը, ինչպէս հաղորդում են տեղական ռուս լրագիրները, թեթև վէրքեր ստացան։

—

Հաղորդակցութեան ճանապարհների նոր մինիստր Պաուկեր մտադիր է կազմել մի յանձնաժողով, բոլոր մասնաւոր երկաթուղիները քննելու համար։

—

Լսում ենք, որ չորեքշաբթի օր, նոյեմբերի 23-ին, Ներսիսեան դպրոցի հոգաբարձական նիստում ձայների առաւելութեամբ չընդունվեց դպրոցի տեսուչ Սարգիս քահանայ Բէգնազարեանի հրաժարականը։

—

Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը խնդրում է մեզ յայտնել, որ այսօր, շաբաթ օր, նոյեմբերի 26-ին կայանալու է ընկերութեան հերթական նիստը, երեկոյեան 7½ ժամին։ Պարապմունքների առարկաներն են. 1) Միլդիու և oidium Tuckeri հիւանդութիւններից խաղողի վազերը առողջացնելու միջոցների մասին և 2) Ընթացիկ գործեր։ Թոյլ է տրվում նիստին ներկայ գտնվել և կողմնակի անձանց։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔՆԵՐԸ ԹԻՒՐՔԻԱՅՈՒՄ

Մեր լրագրի անցեալ համարներից մէկում արդէն տպվեցաւ տեղեկութիւն, որ Կ. Պօլսի մամուլը նոր հրահանգներ է ստացել կառավարութիւնից, ապագայում դրանցով ղեկավարվելու համար։ Այդ հրահանգների մշակողն է Աարիֆի-փաշան, որը վերջերս գրականական գործերը իր ձեռքն է առել։ Այդ նոյն հարցի մասին թէ եւրօպական և թէ մայրաքաղաքների ռուսաց լրագիրները հաղորդում են մանրամասնութիւններ։ Առաջ ենք բերում Թիւրքիայում գոյութիւն ունեցող լրագիրների խմբագրութիւններին ուղարկված հրահանգների գլխաւոր կէտերը, որ հետևեալներն են։

1) Առաւելութիւն տուէք այն լուրերին, որոնք վերաբերում են սուլթանի թանգագին կեանքին, հունձի դրութեանը, առևտրի և արդիւնաբերութեան զարգացմանը Թիւրքիայում։

2) Մի տպէք այնպիսի ֆելիետօններ, որոնք ստացած չեն լինի ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի առանձին հաւանութիւնը՝ բարոյական տեսակէտից։

3) Մի տպէք գիտնական և գրական այնպիսի յօդուածներ, որոնք չեն կարող տեղաւորվել մի համարում։ Մի գործածէք այսպիսի խօսքեր՝ «շարունակութիւնը կը լինի» կամ «շարունակութիւնը վաղը», որոնք վատ կերպով լարում են միտքը։

4) Միանգամայն խոյս տուէք յօդուածների մէջ կտորներ բաց թողնելուց և տողերի մէջ բազմակէտեր դնելուց, որովհետև այդ՝ անհաճոյ ենթադրութիւնների առիթ է տալիս և խանգարում է հոգու հանգստութիւնը։

5) Բոլորովին հեռու կացէք անձնաւորութիւնների վրա ոք և է ակնարկութիւններ անելուց։

6) Ոչ մի տեսակէտով մի տպէք մանաւանդ անձերի, համայնքների կամ նահանգների խնդրագրերը, որոնք գանգատվում են իշխանութեան զեղծումների դէմ և այդ մասին տեղեկացնում են ի գիտութիւն սուլթանի։

7) Տեղեկութիւններ մի տպէք օտար թագաւորների անձի դէմ արած փորձերի մասին, նոյնպէս և ոչինչ մի տպէք արտասահմանում տեղի ունեցող մանիֆէստացիաների մասին, ըստ որում լաւ չէ, որ այդ բաների մասին տեղեկանայ մեր խաղաղ ազգաբնակութիւնը։

Բացի դրանցից, այդ հրահանգների մէջ կան ուրիշ շատ յօդուածներ, որոնք վերաբերում են ուրիշ մանրամասնութիւններին։

ԼՈՒՐԵՐ Կ. ՊՕԼՍԻՑ

Կ. Պօլսից մեզ ուղարկված են հետևեալ լուրերը, որոնք քաղված են այնտեղի լրագիրներից։

Արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Ցարութիւն փաշա Տատեան այս առաւօտ պատրիարքարան երթալով շնորհաւորեց խորէն պատրիարք հօր պաշտօնը։ Ն. վսեմութիւն արժանավայել պատուովք ընդունվեցաւ պատրիարքական մեծ դահլիճին մէջ, ուր երեք քառորդ ժամու չափ տեսակցեցաւ պատրիարք հօր հետ։ Ցետոյ՝ Ցարութիւն փաշա, առաջնորդութեամբ պատրիարքական փոխանորդ հօր՝ Երուսաղէմատուն երթալով, այցելութիւն տուաւ Ցարութիւն պատրիարք հօր։

Անգլիական դեսպանատան երկրորդ թարգման պ. Իւկօ Մարինիչ երէկ պատրիարքարան եկաւ և յանուն Սըր Ուիլիէմ Հուայդի շնորհաւորեց Ա. Ս. Պատրիարք Հօր պաշտօնը։ Նոյնպէս աւստրիական դեսպանատան երկրորդ թարգման Պ. Միւլլէր երէկ Պատրիարքարան եկաւ և յանուն Պառօն տը Քալիչէի շնորհաւորեց Պատրիարք Հօր պաշտօնը։

Պուլկարաց Էկզարքին կողմէ եպիսկոպոս մը՝ ընկերակցութեամբ Էկզարքարանի գործակատար Եօրկաքի էֆէնտիի՝ երէկ Պատրիարքարան եկաւ և Պատրիարք Հայրը բացակայ լինելով ընդունվեցաւ փոխանորդ Հօր կողմէ։ Էկզարքի ներկայացուցիչն յանուն Ն. Գերապատուութեան շնորհաւորեց Ս. Պատրիարք Հօր պաշտօնն և յետոյ Մայր եկեղեցի իջնելով աղօթեց։

Հայ-Հռոմէականաց Պատրիարք Ազարեան Գերապայծառ իւր հետն ունենալով Մէրճանճեան Գրիգորիս վարդապետն ու Պատրիարքարանի գործակատար Առաքել էֆէնտին, երէկ իրիկուն ազգ. Պատրիարքարան եկաւ և շնորհաւորեց Խորէն Պատրիարք Հօր պաշտօնը։ Պատրիարքական փոխանորդ Հայրն՝ ընդունեց Հայ-Հռոմէականաց Ս. Պատրիարքն և առաջնորդեց Ն. Գերապայծառութիւն Պատրիարքարանի մեծ դահլիճն ուր քիչ յետոյ ժամանեց Խորէն Ս. Պատրիարք Հայրն։ Անդ կէս ժամու տեսակցութիւն մ'ունեցան։

Պատրիարք Հօր ընդունելութեան առթիւ, Սուլթանը բարեհաճեցաւ վստահութեան ցոյց մ'ընել Խորէն Նար-Պէյ Սրբազանին։ Օսմանիյէի Բ. կարգի պատուանշանին շնորհումէն յետոյ, արարողապետ Վ. Մունիր փաշա առանձինն տեսակցելով Նար-Պէյ Սրբազանին հետ, Ն. Սրբազնութեան հաղորդեց Սուլթանին կայսերական Բարեւըն, և յայտարարեց թէ, արտայայտուած ինչ ինչ տարապարտ կարծեաց հակառակ, Ն. Կ. Վեհափառութիւն կատարեալ վստահութիւն և համարում ունի Ն. Գերապատուութեան և խոհականութեան վրայ։ Խորէն Նար-Պէյ Սրբազան երախտագիտութիւն յայտնեց կայսերական բարեհաճութեան այս թանգագին արտայայտութեան նկատմամբ, և աղօթքներ ըրաւ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան բարօրութեան և արևշատութեան համար։

«Փօրրատօն» պիէսան երկրորդ անգամ ներկայացուց պ. Ադամեան Նոր թատրոնին մէջ, միջակ բազմութեան մը առջև։ Ճիաքոմէթթիի թատերախաղն նոր առիթ մ'ընծայեց մեծանուն արուեստագէտին՝ ի հանդէս ածելու այն տաղանդն երկնաձիր որով վառեալ է. ներկայից զգացած տպաւորութիւնն անհուն էր։ Մայրաքաղաքիս հելլենական թատերական խմբէն առաջնակարգ դերասան մը, որ քսան և հինգ տարիէ ի վեր իւր կեանքը կանցունէ թատերաբեմերուն վրայ, և որ երէկ գիշեր իւր ի Վէրտի ներկայացումը թողլով և իւր ընելիք շահէն կամովին հրաժարելով եկած էր Ադամեանը ծափահարելու, ծանօթներու ստուար շրջանակի մը մէջ սքանչացմամբ կըսէր թէ պ. Ադամեան արժանի է եւրօպական մեծագոյն թատերաբեմերուն վրայ ի հանդէս գալու։

Մաղաքիա եպիսկոպոս Օրմանեան Ս. Պատրիարք Հարց յանձնեց Մակար կաթողիկոսի մեծադիր լուսանկարը, զոր Ն. Վեհափառութիւն նըւիրած էր։

Վեհ. Մակար կաթողիկոսին Օծման տարեդարձի օրը, Խորէն Ս. Պատրիարքն և Երուսաղեմի Պատրիարք Ցարութիւն Սրբազան շնորհաւորական հեռագրեր ուղղեցին Ն. Օծութեան. Հայրապետն հեռագրաւ պատասխանած է երկուց Պատրիարքաց շնորհաւորութեանց։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Արտասահմանի հայոց լրագիրներից քաղում ենք հետևեալ տեղեկութիւնները։ «Էրզրումի Հայերէն Գէորգ Մըսըրեան իմանալով որ տեղական Ազգային Վարչութիւնը նկատի առնելով վարժարանին փոքրութիւնը կը խորհի մի նոր վարժարան բանալ, գնացեր Առաջնորդին ներկայացեր և յայտներ է որ ինք պատրաստ է իւր անձնական քսակէ անել նոր վարժարանի բացման ծախքերն։ Այդ առաջարկի համեմատ վարժարան շինելու համար մի ընդարձակ տուն գնուեր է, որի գինը 675 օսմ. ոսկի վճարեր է Պ. Մըսըրեան։ Վարժարանը պիտի կոչուի «Մըսըրեան վարժարան։»

Մուշէն եկած վերջին լուրերն տխրառիթ են։ Տարօնի մէջ բոլոր արմտիք խորշակահար եղած են այս տարի և սովի վտանգ կայ։ Շատեր կը փախչին Մուշէն և կը գաղթեն դէպի Ալաշկերտ, Պուլանըխ, Մանազկերտ, Խընուս և Տիգրանակերտ, բայց այնտեղեր ալ ոչ պակաս թշուառութիւններ կը պատահին։

Եղեսիայէն կը գրեն, որ Սևերակի Պուճագ գիւղի հայ բնակիչներէն 10 տարեկան մի աղջիկ իւր երիտասարդ եղբօր հետ բամբակի արտին մէջ աշխատած միջոցին, մօտակայ մի ուրիշ գիւղի Թիւրք բնակիչներէն Գատըր Հիւսէյին անուն անձը երեք ընկերներով յանկարծ կուգայ կը մտնէ արտը և տղան կապկպելով կը թողու արտին մէջ. իսկ 10 տարեկան աղջիկը առևանգելով կը փախչի։ Եղեսիոյ Առաջնորդը այս բարբարոսութեան դէմ սովորականին համեմատ բողոքելով թագրիր գրած է տեղական Թիւրք կառավարութեան որ նոյնպէս սովորականին համեմատ պատասխանած է թէ ամեն ջանք պիտի անէ չարագործներն գտնելով պատժելու և աղջիկը իւր ծնողքին վերադարձնելու համար. իսկ Թիւրք ոճրագործներն սովորականին համեմատ կը փնտըռուին և չեն գտնուած դեռ, թէև ծանօթ անձեր են։

«Արևելքի» մէջ կարդում ենք. Պ. Այվազովսկի իւր քեռորդւոյն միջոցաւ Սուլթանին մատուցանել տուած է իւր այն նկարն, որ կը ներկայացնէ օսմանեան զրահաւոր մը, որպէս զի Սուլթանը հաճի նուիրել զայն իւր հովանաւորութեան տակ կանգնեալ մարդասիրական հաստատութեանց միոյն։ Այվազովսկու քրօջորդին, պ. Լևոն Մազիրով, յանուն իւր մօրեղբօր, երկու նկար նուիրած է Միացեալ Ընկերութեանց, մէկ նկար Խասգիւղի Գալֆայեան Որբանոցին, մէկ նկար Ազգ. Հիւանդանոց ընկերութեան, և մէկ նկար ևս Դպրոցասէր Տիկնանց Ընկերութեան։ Իսկ Այվազովսքեան ցուցահանդէսէն գոյացած հասոյթը պ. Մազիրով յանձնած է ռուսական դեսպան Պ. Նէլիտովի, իւր հարկ դատած բարեգործական նպատակաց յատկացնելու համար։

Այս վերջին տարիներս, Պ. Այվազովսքի իւր յոբելեանին առթիւ մեծադիր պատկեր մը նուիրած է Բեղերսպուրկի Հայոց եկեղեցւոյն, «Քրիստոս ի վերայ ծովու», երջանկայիշատակ Ներսէս Պատրիարքին նուիրած էր «Ստեղծագործութիւն Աշխարհի», «Միացեալ ընկերութեանց ևս չքնաղ նկար մը, Երուսաղեմի Ս. Յակովբայ վանուց ուրիշ նկար մը՝ որ անդ պահուած է թանգարանին մէջ, Աստուածածնայ մեծադիր պատկերն՝ իւր հայրենի քաղաքին Թէոդոսիայի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյն։

Այդ պատկերը շատ տխուր է, որ կողմից և նայելու լինէք նրան։

Մի կողմից մինչև այժմ էլ մեր մամուլի օրգանները, շատ քիչ բացառութեամբ, չը կարողացան անկախ դիրք բռնել, և մենք այսօր տեսնում ենք, թէ ինչպէս մի քանի հրատարակութիւններ, որոնք ոչ թէ երկու, կամ երեք, այլ նոյն իսկ հինգ, վեց կամ եօթ տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ, այնու ամենայնիւ հաստատ հողի վրա չեն կանգնած, և չեն կարողացել կազմել իրանց համար ընթերցողների մի հաստատ կօնտինգէնտ, և այդ պատճառով ամեն տարվայ վերջին ամիսներին, էլի նորից դիմում են զանազան ինքնակոչ «ազգասէր և ուսումնասէր» աղաներին, տէրտէրներին և պրիկաշչիկներին՝ իրանց խղճուկ գոյութիւնը պահպանելու համար։ Այդ մի կողմից։ Իսկ միւս կողմից մենք տեսնում ենք, թէ ինչպէս ինքն հասարակութիւնը այդ բոլորը տեսնելով՝ մի տեսակ հեգնութեամբ և արհամարհանքով է վերաբերվում դէպի մամուլը, և քթի տակ ծիծաղում է զանազան խմբագիր-հրատարակիչների և մեծահնչիւն պատգամների վրա։

Այդ բանում ինքն ժողովուրդը քիչ է մեղաւոր, այլ մեղաւորը մամուլի այն ներկայացուցիչներն են, որոնք իրանց «բաժանորդական իդէալի» համար՝ գլուխները կորցրած՝ դիմել են այս և այն մութ անձնաւորութիւններին....

Այդ մարդիկ բոլորովին հակառակ վարվեցին, քան թէ հարկաւոր էր վարվել. փոխանակ այն միտքը մտցնելու ժողովրդի մէջ, որ ամեն մի մարդ լրագրին գրվելով, նախ և առաջ իրան է օգուտ տալիս, միջոց ունենալով կարդալու և կրթվելու. փոխանակ այն կարծիքը տարածելու, որ ամեն մի մարդ լրագրին գրվելով, ոչինչ անձնական բարիք չէ անում ոչ խմբագրին և ոչ էլ հրատարակչին, քանի որ իր տուած մանէթների փոխարէն ստանում է կարդալու նիւթ՝ այն էլ ուրիշների մտաւոր աշխատութիւնը և ծանր մըտածմունքների արդիւնքը,—ընդհակառակն՝ նրանց ձեռք առած ստոր միջոցների շնորհով, այսօր շատ մարդ կարծում է, որ մի քանի մանէթ տալով լրագրին կամ մի որ և է ամսագրին՝ նա նախ և առաջ մեծ ազգասիրութիւն է անում, և երկրորդ մեծ բարերարութիւն է անում նոյն իսկ իրան խմբագրին.... Եւ մինչև այժմ էլ, շատ հայ, գրվելով լրագրին կարծում է, որ յիրաւի նա ազգասիրութիւն և կամ բարեգործութիւն է անում....

Այդ բանի մէջ, կրկնում ենք, ինքն ժողովուրդը մեղաւոր չէ. դրա մէջ մեղաւորը ժողովրդին այդպէս սովորեցնողներն են, այդ զանազան խմբագիր-հրատարակիչներն ու հրատարակիչներն են, որոնք հարիւրաւոր նամակներով սրա նրա «ազգասիրութեան» և «բարերարութեան» են դիմում, խնդրելով «մի քանի մանէթ ջուրը գցել», լրագրին գրվել, վերջապէս նոյն իսկ ողորմութիւն անել....

Որքա՜ն խայտառակութիւն, ո՜րքան ստորութիւն...

Եւ ծրտեղ է տեսնված, որ ողորմութեամբ և բարերարութեամբ մամուլ ապրի և գործ տեսնէ....

—

Ժամանակ է վերջ տալու այդ բոլոր անբնական, արհեստական և վատ սովորութեան։ Ժամանակ է, որ ինքն ժողովուրդը ինքնաբերաբար հասկանալով մամուլի նշանակութիւնը՝ ինքնուրոյն կերպով ընտրութիւն անի և իր կամքով ըստանայ այս կամ այն հրատարակութիւնը, որը ինքն է ուզում, կամ որը աւելի լաւ է համարում։

Այո, մենք դէմ չենք, մենք ընդունում ենք, որ դիցուք մեր գաւառական երիտասարդութիւնը, մեր վարժապետները, և առհասարակ տգէտ ժողովրդի մէջ եղող, այսպէս ասած, ժողովրդական ինտէլլիգէնցիան, կարող են և պէտք է պրօպագանդա անեն ժողովրդի մէջ՝ ընթերցանութեան և լրագրութեան տարածման համար։ Այդ նոյն դասակարգը՝ որը ինքն անկասկած հասկանում է մամուլի նշանակութիւնն էլ, նրա լաւ և վատ ուղղութիւնն էլ, կարող է ինքնաբերաբար, յանուն գործի, բացատրել և պրօպագանդա անել այս կամ այն օրգանի համար։ Բայց ուրիշ բան է այդ պրօպագանդան և այդ տեսակ բացատրութիւնը, և ուրիշ բան է զոռով բաժանորդներ որսալ և ժողովրդի աչքում մամուլը վայր գցել...

Առաջին տեսակ պրօպագանդան և հարկաւոր է և օգտաւէտ. դա մեր գաւառական ինտէլլիգէնցիայի և երիտասարդութեան պարտքն է։ Իսկ երկրորդ ստիպողական և նոյն իսկ խաբեբայական միջոցը ոչ թէ միայն վնասակար է, այլ և անպատուաբեր ու ամօթալի....

Եթէ կամենում էք, հրապարակով կարելի է հրաւէր կարդալ, թողնելով ժողովրդին ազատ ընտրութիւն անելու, բայց այդ տեսակ ամօթալի միջոցների դիմելը նախ անպատւում է իրան մամուլին, և երկրորդ՝ խանգարում է ժողովրդի և մամուլի փոխադարձ յարաբերութեան գործը....

Հարկաւոր է, վերջապէս, որ այդ բոլորին գոնէ այժմ վերջ տրվի. մենք ցանկանում ենք, որ ինքն ժողովուրդը այդ գործում աւելի ինքնուրոյն և պարտաճանաչ լինի, և այն ժամանակ, անկասկած, ստիպված չենք լինի խօսելու և գրիչ վերցնելու այնպիսի գռօշանոց «իդէալի» առիթով, որի մասին ոչ թէ գրելը, այլ նոյն իսկ լսելն էլ զզուելի է....

Մալան

Նախընթաց օր Գ. Մագիրով, ընկերակցութեամբ Գ. Գր. Նիկողոսեանի, այցելեց Խասգիւղի Գալֆայեան որբանոցն, և իւր ձեռօք Սրբուհի Մայրապետին նուիրեց ծովային նկար մը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Վիէննայից հեռագրում են, որ վերջին ժամանակներս գերմանական լրագիրները մի տեսակ նախամտածված յարձակում են սկսել Աւստրիայի դէմ, և այդ բանը շատ վատ տպաւորութիւն է թողնում աւստրիական քաղաքական շրջաններում: Ամենքն էլ այն կարծիքի են, որ այդ յարձակմունքների մէջ, որին մասնակցում է և կիսապաշտօնական մամուլը, խառն է իշխան Բիսմարկի մատը:

—Նորերս իշխան Բիսմարկի օրգանը խօսելով Աւստրիայի քաղաքական ոյժի մասին, ի միջի այլոց այն կարծիքը յայտնեց, որ Աւստրիան ապրում է Գերմանիայի ողորմութեամբ և որ առանց Գերմանիայի դաշնակցութեան Աւստրիան կը մեռնէր... «Pester Lloyd.» լրագիրը այդ բանը ուղղակի անամօթութիւն է համարում, իսկ Աւստրո-Ունգարիայի գլխին կարդացվող դասերը՝—յանդգնութիւն:

—Բէլգրադից հեռագրում են, որ Միլան Թագաւորի ցանկութիւնը՝ չընդունել վերջին ընտրութիւնները՝ շատ վատ տպաւորութիւն թողեցին ամբողջ Սերբիայի վրա: Ինքը Միլան Թագաւորը յայտնեց, որ ընտրութիւնների ազատութեան վրա ոչինչ ճնշում չը գործվի, իսկ այժմ, երբ արմատականները մեծամասնութիւն կազմեցին, նոյն Միլան Թագաւորը չէ կամենում ճանաչել ընտրութիւնները:

—Կ. Պօլսից գրում են, որ վերջին ժամանակներս կրկին փորձեր եղան Թիւրքիային մասնակցել տալու երեքպետեան դաշնակցութեանը:

—Լուր կայ, որ Նատալիա Թագուհին ուզում է հրատարակել Միլան Թագաւորի հետ ունեցած իր ամբողջ գրագրութիւնը:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 նոյեմբերի: Առևտրի ժամանակաւոր պէտքերի համար՝ ոսկու ապահովութեամբ դուրս թողած՝ առաջին 15 միլիօն կրեդիտային տոմսերը, ինչպէս հրամանագրված է, պէտք է հանվեն գործածութիւնից: Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը խոյս տուեց իր յօբելեանի օրը ամեն տեսակ ցոյցերից, դուրս գալով Պետերբուրգից. բայց նրա բացակայութեան ժամանակ նրա բնակարանը ուղարկվեցան զանազան նուէրներ, ի միջի այլոց և մի շքեղ ալբոմ մինիստրութեան անդամներից, և բազմաթիւ հեռագիրներ և ուղերձներ. մինիստրութեան եկեղեցում տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ժամերգութիւն, որից յետոյ ներկայ եղողները, մինիստրի օգնականի առաջնորդութեամբ՝ մինիստրին ուղարկեցին շնորհաւորական հեռագիր:—Մինիստր Դելյանով ստացաւ կոմսի տիտղոս: Ակադեմիկ Վեսելօվսկի ստացաւ դէյստվիտելնի տայնի սովետնիկի աստիճան: Մնանկ յայտնված վաճառական Օվսեանիկով ձերբակալվեց Կիէվում, որտեղ նա եկել էր արտասահմանից. երեք օրից յետոյ նա կը բերվի Պետերբուրգ:

ՏՕՄՍԿ, 24 նոյեմբերի: Տեղացի գինեվաճառները, որոնք համարվում են գինու գինը բարձրացնելու համար տեղի ունեցած գործադուլի սկզբնապատճառներ, դատապարտվեցան բանտարկութեան հինգ ամսով:

ԼՕՆԴՕՆ, 24 նոյեմբերի: Ոչ թէ անգլիական բանկի պաշտօնական դիսկօնտը, այլ մասնաւոր բօրսային դիսկօնտն է իջեցրած մինչև $3^7/_8$ $^0/_0$:

ՍՕՖԻԱ, 24 նոյեմբերի: Ազգային ժողովը հաստատեց մշտական զօրքի վերակազմութեան վերաբերեալ օրինագիծը: Այժմեան 12 գնդի փոխարէն կը կազմակերպվի 24 գունդ: Զօրաբաժնի զինուորների թիւը խաղաղութեան ժամանակ կը լինի 400, իսկ պատերազմի ժամանակ՝ 800. ասում են, որ դրա համապատասխան կը մեծացնվի արտիլէրիայի և հեծելազօրքի թիւը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 նոյեմբերի: Այսօր տեղի ունեցաւ ծովային մինիստրութեան կառավարիչ պ. Ա. Շէստակօվի թաղումը Ս. Վլադիմիրի տաճարում:

ԲԵՐԼԻՆ, 24 նոյեմբերի: Գերմանական պետական բանկը բարձրացրեց տոկոսների չափը՝ մուրհակների զեղչելու համար՝ 4-ից մինչև $4^1/_2$ $^0/_0$:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 նոյեմբերի: Հրէաներին վերաբերեալ օրէնքների վերաքննութեան համար կազմված բարձրագոյն յանձնաժողովը փակված է:

ՀՌՕՄ, 25 նոյեմբերի: Կրիսպի հաղորդեց սենատին, որ Իտալիայի և Ֆրանսիայի փոխադարձ յարաբերութիւնները կրկին բնական ընթացք ըստացան և որ Ֆրանսիայի հետ պատերազմը Իտալիան մեծ թշուառութիւն կը համարէր:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ 1889 ԹՒԻ

Օ Ր Ա Ց Ո Յ Ց Ն Ե Ր

Ա. Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանի և այլն պատկերներով, երազահանով: Գինը 10 կ.: (ճանապարհածախսով 14 կ.):

Բ. ՄԵԾԱԴԻՐ—ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ՝ կայսրի և իր Օգոստափառ Ընտանիքի, հայ բարձրաստիճան հոգևորականների, հեղինակների պատկերներով, տեսարաններով: Ընդարձակ յաւելուած. կենսագրութիւններ, պատմական և այլն յօդուածներ, բանաստեղծութիւններ, առևտրական և այլն և այլն. զանազան կարևոր տեղեկութիւններ: Գինը 25 կ.: (ճանապարհածախսով 30 կ.):

«Աղբիւրի» բաժանորդները ճանապարհածախս չեն վճարում: Գումարով առնողներին զիջումով: Պահեստը «Աղբիւրի» վաճառանոցում: Тифлисъ, «Агбюръ»: 1—5

«ԱՐԱՔՍ» ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՀԱՆԴԷՍԸ կը հրատարակվի 1889 թուականին, Պետերբուրգում, դարձեալ նոյն դիրքով և նոյն պայմաններով: «Արաքսի» առաջին գիրքը կը հրատարակվի փետրվարին, իսկ երկրորդը անպատճառ մայիսին:

«Արաքսի» բաժանորդագինն է, ճանապարհածախսով հանդերձ, 3 րուբլի, իսկ արտասահմանի համար՝ 9 ֆրանկ, կամ 4 աւստրիական ֆիօրին:

Առանց բացառութեան ոչըքի ապաւիկ և նուէր չեն ուղարկվիլ, ինչպէս չեն ուղարկվիլ և ոչ մի լրագրի, առանց փոխարինութեան:

«Արաքս» ստանալ ցանկացողները դիմելու են մեզ այս պարզ հասցէով, որ ապահովապէս կը հասնի.

Петербургъ. Симеону Гуламирянцу, կամ
St. Pètersbourg. Simeon Goulamiriantz.

«Արաքսին» ստորագրվել ցանկացողներից, կամ թէ մեր հին բաժանորդներից, որոնք մտադիր են վերանորոգել իրանց բաժանորդագրութիւնը, խնդրում ենք շտապել օր առաջ ստորագրվելու, որպէս զի խմբագրութիւնս սկզբից իսկ ծախսերի և հրատարակութեան թիւի նկատմամբ, մանաւանդ պատկերների քանակութեան և որպիսութեան առիթով, անորոշ վիճակի չենթարկվի և կարող լինի կանխօրէն որոշակի տնօրինութիւններ անել:

1—1 Սիմէօն Գուլամիրեանց

ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ-ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐԸ

Արդէն սկսված են: Ընդունելութիւնները շարունակվում են: Ծրագրի մասին դիմել հիմնադրին: Զիջանելով շատերի խնդիրներին, ազատ լսողների համար մուտքը նշանակված է 1 ր., իսկ կուրսային լսողների համար տարեվճարը մնում է 75 ր.: Դասախօսութիւնները լինելու են ամեն երկուշաբթի չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը, ժամ 6—7 երեկոյեան:

Հիմնադիր կուրսերի Ա. ԱՐԱՍԽԱՆԵԱՆՑ
Тифлисъ, Гановская ул., д. Іоанnисіани. 5—10

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ. Հինգշաբթի, դեկտեմբերի 8-ին, ԱՐՄԷՆԻԱ (ARMÈNIE) շոգենաւը, նաւապետ ԳԱՐՐԻԳ (GARRIGUES) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզօն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում Լէմօղլուի տան, Նաբերէժնայա, և Թիֆլիսում Նախկին Արծրունի գալլերէում, № 103. 1—3 (շ. ե. հ.)

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԵՒ ՊԱՆՍԻՕՆ

Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈՎԲԵԱՆԻ

Ուսումնարանը պատրաստում է աշակերտներ՝ գիմնազիայի, րէալական ուսումնարանի, կադէտսկի կորպուսի և այլ ուսումնարանների համար:

Պանսիօնի ծրագիրը հաւասար է գիմնազիայի ստորին դասանների ծրագրին, հաստատված բարձրագոյն իշխանութիւնից:

Աշակերտներ կընդունվեն մինչև յունվարի 10-ը: Երթևեկները վճարում են ուսման վարձ տարեկան 80 րուբլի: Գիշերօթիկները ուսման և բոլոր ծախսերի վարձ—300 րուբլի տարեկան: Խոնարհաբար հրաւիրում ենք ուշադրութիւնը այն բոլոր անձանց, որոնք երեխաներ ունեն պատրաստել տալու:

Հասցէն. Тифлисъ. Большая Ванкская улица, № 3.

3—4 (շ. հ. ե. շ.)

ԲԺԻՇԿ ՊՐԷՕԲՐԱԺԷՆՍԿԻ

Մասնաւորապէս բժշկում է էլէկտրականութեամբ, ֆարադէական և գալվանական հոսանքով ձեռքերի և ոտների անդամալուծութիւնից, րէվմատիզմից, ներվային հիւանդութիւններից և կօնտրակտուրայից (մկանունքների անդամալուծութիւն), բժշկում է կոյրերին և խուլերին անդամալուծութիւնից և նոյնպէս ընդունում է կանացի հիւանդութիւններով և սիֆիլիսով տկարներին:

Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան 9 ժամից մինչև 12 ժամ և երեկոյեան 7 ժամից մինչև 8 ժամ, Միքայէլեան փողոցում, Բէկխանօվի տանը, № 103. 3—10

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՆԿԸ

„THE NEW ORIENTAL BANK CORPORATION LIMITED“, որը աշխարհիս ամեն մասերում ունի բաժիններ, այժմ բաց է արել իր գործունէութիւնը ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆՈՒՄ, որտեղի կենտրօնական բաժինը, որը գտնվում է ԹԷՀՐԱՆՈՒՄ, կատարում է ամեն տեսակ բանկային օպէրացիաներ:

Յիշեալ բանկի ագէնտը Կովկասում
5—10 ԲՈՒՐԳՀԱՐՏ և ԸՆԿ.

ВЪ ГЛАВНОМЪ СКЛАДѢ ЖИРАРДОВСКИХЪ МАНУФАКТУРЪ

ԺԻՐԱՐԴԵԱՆ ՄԱՆՈՒՖԱԿՏՈՒՐՆԵՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ

Դվօրցօվայա փողոցում, Նախկին Արծրունի քարվանսարայում նոր ստացվել են պատրաստ ԲՐԷԶԷՆՏՆԵՐ հետևեալ չափերի.

$2^1/_2 \times 3$, 3×4, 3×5, 3×6 4×5, 4×6, 5×7.

ԴՕՆՆԷՐ և ԼԷՑՑ
9—10

ՍԱԼԽԱՆԻ ՁԿՆԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

որը գտնվում է Պուշկինսկայա փողոցի վրա, Թամամշեվի քարավանսարայի ներքի յարկում, ՏԵՂԱՓՈԽՎԱԾ է նոյն քարավանսարայի հիւսիսային կողմը, ՍԿՎԵՐԻ դիմաց, այն անկիւնը, ուր զետեղված էր Ալեքօվի գրասենեակը: Առաւօտեան մարդատար գնացքով ստացվում են թարմ ՁՈՒԹԽԻ, ՕՐԱԳՈՒԼ, ՀԱՏԻԿԱՒՈՐ (ժիդկա) և ՊՆԴԱՑԱԾ (մէշօչնայա) ԽԱՒԻԱՐ: Ամեն օր եփվում է ԴՕՇ կոչված ձուկը: 3—4

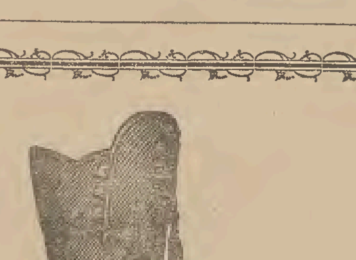

ԿՕՇԿԱԿԱՐԻ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ

ԱՂԱՍԻ ՏԷՐ-ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Գօլօվինսկի, տուն Բէյտերի, № 11.

Ընդունում է կանանց և տղամարդոց ամեն տեսակ կօշիկների պատուէրներ, ԶԱՓԱՒՈՐ ԳՆԵՐՈՎ. պատրաստվում են շուտով: Պատուէրները ընդունվում են խանութում. պատրաստելուց յետոյ կարելի է ստանալ միայն խանութում. տուն չէ ուղարկվում:

3—10

Дозволено цензурою, Тифлисъ 25 Ноября 1888 г.

Типографія Канцеляріи Главноначальствующаго Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.